

HORIZONT 2021/12

Migrációkutató Intézet

Marsai Viktor: „Add meg magad vagy halj éhen!” – polgárháború és humanitárius válság Etiópiában

Marsai Viktor: Add meg magad vagy halj éhen! – polgárháború és humanitárius válság Etiópiában

1. BEVEZETÉS¹

A 2020 novemberében kitört tigráji polgárháború sok szempontból kódolva volt a 2018 óta tartó etiópiai átmenetbe. A szerzőnek már 2019 májusában arról beszéltek interjúalanyai, hogy a „régí” gárda, az országot 1991 és 2018 között *de facto* irányító Tigráji Népi Felszabadítási Front (TPLF) szisztematikusan ássa alá az új miniszterelnök, Abij Ahmed hatalmát, lázítja a különféle népcsoportokat, és az a célja, hogy a „mézeshetek” elmúltával – akár fegyverrel is – visszaszerezze az irányítást a központi hatalom felett.² A tigrinya etnikai alapokon álló TPLF 2018 és 2020 között szisztematikusan építette le a kapcsolatait Addisz-Abebával, és az általa kormányzott Tigráj szövetségi tagállamban mint végvárban rendezkedett be. Mivel Abij – a többi népcsoport és a külföldi hatalmak nagy meglepedésére – megkezdte a korábbi vezetéshez köthető korrupciós ügyek és emberi jogi jogsértések feltárását, számos megvádolt politikus keresett menedéket északon. A kezdeti nehézkes együttműködés után 2019-től kezdve Tigráj közigazgatási és rendészeti szervei gyakran nem

ABSZTRAKT

A 2020 novemberére óta zajló észak-etiópiai harcok következtében elhúzódó humanitárius katasztrófa alakult ki a térségben. Bár a többhónapos korlátozások után a nemzetközi segélyszervezetek 2021 márciusától hivatalosan is bejuthatnak Tigráj szövetségi államba, a kialakult gerillaháború elhúzódó válsággal fenyeget. Annál is inkább, mert az egymással szembenálló felek az 1980-as években már sikeresen alkalmazott, ugyanakkor rendkívül brutális és kegyetlen taktikát is alkalmazták szembenállásuk során: nevezetesen kiéheztetik a térség lakosságát, és az így okozott szenvedéssel a másik felet vádolják, abban bízva, hogy így megnyerik az emberek – gyakran fegyveres – támogatását.

¹ Jelen tanulmány az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP 20-5-NKE-74 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alapból finanszírozott szakmai támogatásával készült.

² Interjú egy EU-diplomatával, Addisz-Abeba, 2019. május. Az egész folyamatról lásd: MARSAI 2019a; MARSAI 2019b; MARSAI 2020c.

adták ki a körözés alatt álló, zömében tigrinya szökevényeket, és Addisz-Abeba egyre kevésbé tudta itt érvényesíteni uralmát. 2020 nyarán aztán a TPLF szakításra vitte a dolgot, amikor bejelentette, nem fogadja el a független választási bizottság döntését, amelynek értelmében a COVID-19 járvány miatt 2021-re halasztották az esedékes parlamenti és önkormányzati választásokat. A TPLF 2020 szeptember elején Tigrájban megszervezte a voksolást, amelyet – nem meglepő módon – megnyert. Ezt követően a TPLF – önmagán kívül – illegitimnek nyilvánított minden más testületet a Magasföldön, a 2020. november 3-ról 4-re virradó éjjel pedig milíciái megtámadták az Etióp Népi Védelmi Erők (ENDF) tigráji bázisait, hogy nehézfegyverekhez jussanak. Bár Addisz-Abebat részben váratlanul érte az akció – ezt bizonyítja, hogy az ENDF-nek csaknem egy hét kellett, hogy felvonuljon Tigráj határára –, és szakértők a TPLF mögött álló több százezres népi milíciára mutogattak,³ az ENDF három hét alatt elfoglalta Tigráj összes nagyobb városát, köztük a fővárost, Makalét is. A gyors katonai sikerekben nagy szerepe volt az eritrea haderőnek (EDF), amely részben lezárta a határt Szudán felé, hogy a TPLF ne kaphasson külső segítséget, részben tehermentesítette az ENDF-et, hogy átcsoportosíthassa erőit a támadó műveletekre, részben pedig maga is részt vett a harcokban. A gyors győzelmek után azonban hamar felmerült a kérdés, vajon a TPLF elfogadja-e a vereséget, és hogy sikerül-e megnyerni a tigrinya lakosságot az etióp egység számára?

2. GERILLAHÁBORÚ ÉS HUMANITÁRIUS KATASZTRÓFA

Miután a szimmetrikus háborúban katonai vereséget szenvedett, a TPLF az 1980-as években Mengisztu Hailémariam rendszerével szemben már tökélyre fejlesztett gerillaháborús taktikához folyamodott, amelyhez Tigráj hegyvidéki környezete kiváló hátteret biztosított. A tigrinya milíciák szisztematikusan támadták az ENDF, a különféle etnikai (zömében amhara) milíciák és az eritreai erők konvojait, ami nem tette lehetővé a térség pacifikálását. A megbékélést nem segítette, hogy mind az amhara milíciák, mind az eritreai erők azt érezték, eljött a bosszú ideje. Az amharák nehezen viselték, hogy a két nép közti, vitatott hovatartozású vegyeslakosságú területek zömét 1991 után a TPLF magához csatolta, illetve, hogy csaknem harminc éven keresztül a testvérnép irányította Etiópiát. Ráadásul 2020 novemberében a TPLF több tömeggyilkosságot is elkövetett a Tigrájban élő amharák ellen, amelyek közül Mai Kadra kapta a legnagyobb nyilvánosságot, ahol mintegy 500 embert mészároltak le.⁴

Az eritreai erők pedig azt érezték, most végre revansot vehetnek testvérnépükön, a tigrinyákon az 1998-2000-es határháborúban elszenvedett megalázó eritreai vereségért.⁵ Az eritreai erők

³ HIIRAAN 2020.

⁴ AMNESTY INTERNATIONAL 2020.

⁵ HIIRAAN 2021a.

Axumban, illetve Adigrat környékén hajtottak végre tömeges kivégzéseket, amelyekben szintén több száz ember vesztette életét.⁶ Ugyanakkor – bár ez a kivégzéseket nem menti –, a helyi beszámolók arra mutatnak rá, hogy például Axumban az atrocitásokra azután került sor, hogy a helyi lakosság a TPLF támogatásával rátámadt az eritreai erőkre, és több katonát megöltek.⁷

Nagyon nehéz pontos információt szerezni arról, mi is zajlik jelenleg Északkelet-Etiópiában. Az ENDF katonai műveleteit nagyon komoly hírzárlat övezte, és az etióp kormány hónapokig nem engedett nemzetközi szereplőket a térségbe. A harcok miatt Tigráj egy része ma is elérhetetlen a külső tudósítók, segélyszervezetek számára, független hírforrások pedig lényegében nem léteznek: a TPLF, illetve a tigrinyák nagy része a saját áldozatnarratíváját sulykolja, miközben Abij és a szövetségi kormány is számos, mára tényként kezelt értesülést tagadott le korábban, például az eritreai erők bevonását a harcokba vagy az egyes helyi vérengzéseket.⁸

Rekonstruálva az eseményeket, és támaszkodva az ellentétes oldalak beszámolóira, az derül ki, hogy bár túlkapások mindkét fél részéről előfordultak, az első tömeggyilkosságokat a TPLF követte el (Mai Kadra). Ezt követően az EDF érkezése adott új dinamikát az eseményeknek, az eritreai erők ugyanis november és december folyamán Axumban, illetve Adigrat városának környékén féltucat helyen követtek el tömeggyilkosságokat, amelyekben 500 és 1 000 közti civil vesztette életét. Az EDF szisztematikus pusztításához tartozott, hogy több tigráji menekülttábor is lerombolt. Ennek oka az volt, hogy ezekben zömében Eritreából érkezett menekültek éltek, akik – Aszmara értelmezésében – Iszajász Afeverki elnök rendszerének ellenzékét és egy potenciális fegyveres felkelés magját jelenthették.⁹ Ugyanakkor úgy tűnik, hogy az atrocitások véget értek, miután az ENDF és az átmeneti tigráji adminisztráció átvette az irányítást: legalábbis 2021-ből nem érkeztek hírek olyan típusú tömeges kivégzésekről, mint amelyek 2020-ban történtek. Fontos arra is rámutatnunk, hogy a kormánypárti erők nagyobb atrocitásai eddig zömében az eritreai erőkhöz kötődnek: az ENDF-et, úgy tűnik, Abijnek és vezetésének többé-kevésbé sikerült kordában tartania. Összességében az is kijelenthető, hogy a vérengzések eddig nagyságrendekkel kevesebb áldozatot követeltek, mint például az 1994-es ruandai események, vagy akár a jelenleg is zajló dél-szudáni polgárháború, amelyekben több százezer ember vesztette életét.

Az elhúzódozó gerillaháború, az élelmiszer-raktárak pusztulása és a kereskedelem összeomlása azonban így is humanitárius katasztrófa kialakulását eredményezte. Mára a becslések szerint a

⁶ CNN 2021.

⁷ HIRAAAN 2021b.

⁸ AL-JAZEERA 2021a.

⁹ VOANEWS 2021.

szövetségi tagállam 6 millió lakosából 4 millió szorul ellátásra, és legalább egymillió belső menekült van a tartományban. Emellett visszatért az Etiópiában évek óta nem tapasztalt jelenség, az éhínség is. Az ENSZ június eleji adatai alapján 350 000 embert fenyegetett az éhhalál Tigrájban.¹⁰ Többről van azonban szó, mint a háború pusztá következményeiről: az etióp polgárháborúban az éheztetés szisztematikus stratégiai eszköz, amelyet a felek kölcsönösen alkalmaznak – egyelőre, sajnos, meglehetősen nagy hatékonysággal.

A lakosság és a fegyveres csoportok kiéheztetésének komoly hagyománya van a térségben. Ez része volt a Mengisztu elleni háborúnak is az 1980-a években, amikor a katonai rezsim, a DERG a szárazság beköszöntével a segélyek visszatartásával akarta rákényszeríteni a lakosságot Tigráj elhagyására, ami azt jelentette volna, hogy a TPLF elveszti utánpótlását mind a harcok terén, mind az ellátásban. Ezzel párhuzamosan ugyanakkor a TPLF is hajtott végre támadásokat a segélykonvojok ellen, hogy megszerezze belőlük az ellátmányt és diszkreditálja az addisz-abebai kormányzatot, hiszen az éhínségért a tigrinya lakosság mindenképp Mengisztut tette felelőssé.¹¹ Ez a rendkívül kegyetlen stratégia elsősorban a TPLF részéről működött, mert a DERG-nek csak méginkább sikerült elidegenítenie magától a tigrinya lakosságot, illetve áttelepítenie. Így bár tízezrek haltak meg az alultápláltságban, a TPLF vezetése úgy érezte, ez az áldozat megérte, hiszen ők kerültek ki győztesként a harcokból, és kerültek hatalomra Addisz-Abeában. Mindez veszélyes precedenst teremtett a jelenlegi küzdelemhez. A tigrinya elit számára a legfontosabb ugyanis a győzelem – bármi áron. Ennél kevesebbel nem érheti be, hiszen érdemi tárgyalásokra nincs lehetőség Addisz-Abeával. Abij – és az etióp államszövetség számára – politikai öngyilkosság lenne bármiféle egyezkedés, hiszen számos más népcsoport (szomálík, oromók, szidamók) kacérkodik az elszakadás gondolatával. A TPLF-fel történő tárgyalás azt üzenné a többi etnonacionalista csoportnak, hogy szabadon támadhatnak fegyverrel az államszövetség ellen, legrosszabb esetben a végén tárgyalniuk kell a szövetségi adminisztrációval. Ezért is teljesen irreálisak azok a javaslatok, amelyek a konfliktus tárgyalásos rendezését szorgalmazzák.¹² Ily módon a sarokba szorított ellenfeleknek nincs sok manőverezési lehetőségük: mindegyik fél azt érzi, hogy nem engedhet a másiknak, és a kibontakozó totális háborúban minden eszköz alkalmazása belefér – beleértve az éhínséget is.

¹⁰ HIIRAAN 2021c.

¹¹ KAPLAN 2003.

¹² BRUTON 2020.

3. A NARRATÍVÁK HÁBORÚJA

Roszbabb helyzetben természetesen a TPLF volt. A 2020 novemberi katonai vereségek alaposan megtépázták hírnevét, komoly veszteségeket szenvedett, és egyetlen nagyobb város sem maradt az ellenőrzése alatt. A harcok során számos prominens vezetőjét likvidálták, mint a korábbi külügyminisztert, Szejúm Meszfint, vagy azok külföldre menekültek.¹³ Ráadásul az sem volt egyértelmű még ekkor, hogy a felkelés mennyire tekinthető a tigrinya elit ügyének, és mennyire sikerül maga mellé állítani magát a népcsoportot, egyértelmű etnikai dimenziót adva a háborúnak. Éppen ezért a TPLF legfontosabb feladata 2021 során az lett, hogy meggyőzze a tigrinya lakosságot, ez a háború ellene folyik, és a kormányzat – és az Etiópiában élő másik 81 népcsoport – célja a tigrinyák eltörlése a föld színéről. Ezzel szemben Abij Ahmed végig azt hangsúlyozta, a háború nem a tigrinyák, hanem a TPLF ellen indult, és az addisz-abebei kormányzat nem is beszélt polgárháborúról, csak a törvényes rend helyreállítását célzó (*rule of law*) műveletről.¹⁴

2021 júniusára egyértelművé vált, hogy Addisz-Abeba elvesztette ezt a kommunikációs háborút. Számos helyszíni riport számol be arról, hogy a tigrinya fiatalok tömegével csatlakoznak a TPLF-hez,¹⁵ és a szerzőnek is arról számoltak be interjúalanyai, hogy Etiópia „elvesztette” a tigrinyákat: a népcsoportnak az ország különböző pontjain élő és dolgozó tagjai azt mondják, nincs már maradásuk az államszövetségben, az egyetlen lehetőség az elszakadás.¹⁶

Ezek alapvetően a következő okokra vezethetők vissza. Először is, az etióp kormány nem kommunikált nyíltan, és számos olyan hazugságba bonyolódott bele, amely aztán tarthatatlanná vált. Ilyen volt az eritreai csapatok jelenlétének tagadása, vagy az, hogy csak hónapok elteltével ismerték el a novemberi axumi és Adigrat környéki atrocitások tényét. Ezek aláásták hitelességét a tigrinyák és a nemzetközi donorok körében, és erősítették a TPLF szavahihetőségének látszatát.

A másik ilyen tényező az ENDF és az EDF által elkövetett, már korábban említett atrocitások voltak, amelyek szintén elidegenítették a tigráji lakosságot. Ráadásul túlkapások (nemi erőszak, gyilkosságok, fosztogatás), ha nem is ilyen intenzitással, de 2021 folyamán is előfordultak, és

¹³ AL-JAZEERA 2021b.

¹⁴ AL-JAZEERA 2021c.

¹⁵ THE GUARDIAN 2021.

¹⁶ Interjú etióp diákokkal, Budapest, 2020. november-december; elektronikus interjú etióp akadémikusokkal, 2020. december-2021. március.

országos paranoiává erősödtek a tigrinyákkal szemben.¹⁷ A bizalmatlanság és a gyanakvás ördögi spirálja miatt mára valóban áthidalhatatlannak tűnő ellentét feszül a tigrinyák és a többi népcsoport között.

Harmadik elemként ehhez járul hozzá a tigrinyákkal szemben már meglevő előítélet, sőt esetenként gyűlölet. Nem szabad elfelejtenünk, hogy 1991 és 2018 között a TPLF vaskézrel irányította az országot, tízezreket börtönzött be, és ezreket gyilkoltak meg. Az ország kulcspozícióiba (gazdaság, biztonsági szektor) zömében tigrinyák kerültek, bőven felülreprezentálva a népcsoport 5 % körüli népességen belüli arányát. 2018 után ezért nem sokan ejtettek könnyeket, amikor a tigrinyákat és a TPLF-szimpatizánsokat kiszorították a hatalomból. A 2020-ban kezdődő tigráji válság pedig kiváló alkalmat jelentett, hogy ez a politikai és egyéni bosszú manifesztálódhasson. Így igazából szinte mindegy, hogy Addisz-Abeba és Abij Ahmed mit szeretne: az ENDF tagjai közül sokan úgy érzik, eljött az ideje, hogy megbüntessék a tigrinyákat, a TPLF-et pedig szétzúzzák, hogy ne kelhessen újra életre. Álláspontjukat és bosszújukat pedig jogosnak érzik, hiszen 2020 novemberében a TPLF kezdte a háborút, megtámadva az etióp egységet szimbolizáló ENDF északi erőit – kvázi a többi népcsoportot.¹⁸

Végül, de nem utolsó sorban a Tigrájban kialakult humanitárius válság is nagyban erősítette azt, hogy a tigrinya lakosság úgy érezte, a kollektív büntetéssel szemben nem maradt más választása, mint a fegyveres harc. Földünk egyik legnagyobb humanitárius válságának létrehozásához mindkét hadviselő fél hozzájárult. Az etióp kormány ugyanis – részben biztonsági okokból – sokáig visszatartotta a segélyszállítmányok megérkezését Északkelet-Etiópia bizonyos térségeibe, az EDF és egyes ENDF-alakulatok pedig ezt követően is gátolták a segélyek célba érését.¹⁹ Ezzel párhuzamosan ugyanakkor a TPLF is támadta a konvojokat, megakadályozva az élelmiszer célba érését, és erősítve a humanitárius válságot. Mindez segítette a tigrinya lakosság elidegenedését Addisz-Abebatól és annak a percepciónak az erősítését, hogy – szemben Abij Ahmed állításaival – etnikai alapú háború zajlik Tigrájban.²⁰ Ennek a kölcsönösen alkalmazott „add meg magad vagy halj éhen” stratégiának köszönhetően mára 4 millió ember szorul ellátásra a régióban, legalább egymillió ember menekült el otthonából, és egyes jelentések szerint ismét felütötte fejét az éhhalál.²¹

¹⁷ HIIRAN 2021d.

¹⁸ Interjú etióp diákokkal, Budapest, 2020. november-december; elektronikus interjú etióp akadémikusokkal, 2020. december-2021. március.

¹⁹ ADDIS STANDARD 2021.

²⁰ Interjú egy etióp hallgatóval, Budapest, 2021. január.

²¹ ADDIS STANDARD 2021.

4. AZ AMHARA TÉNYEZŐ

A tigráji válság és Abij kényszerpályájának megértéséhez elengedhetetlen az amhara népcsoport és politikai elitjének, érdekeinek rövid bemutatása. Az amharák a tigrinyákkal és más kisebb csoportokkal együtt alkotják az ún. habasa csoportokat, akik az államalkotó erőt jelentik a Magasföldön: a modern Etiópia megteremtésében a habasák – nagyobb részt az amharák – játszották a meghatározó szerepet. Az évszázadok során a habasák uralmuk alá hajtották (egyes narratívák szerint gyarmatosították) az alacsonyabban fekvő területek zömében nomád lakosságát, az oromókat, szomálikat, szidámókat, nuereket stb. A modern Etiópia közvetítőnyelve az amhara lett, a birodalom kultúrája a habasa kultúra, államvallása pedig az ortodox kereszténység. A muszlimok és a nem-habasa népcsoportok évszázadokig másodlagos szerepre kárhoztattak az államalakulatban. Akár Hailé Szalesszié császár uralmát, akár Mengisztu diktatúráját vizsgáljuk, azok alapvetően az amharák uralmára épültek. A TPLF hatalomra kerülése után a tigrinyák megerősödéséhez vezetett az amharákkal szemben, de ez még mindig a habasák uralma volt. Abij miniszterelnöki kinevezését, aki oromó háttérrel rendelkezik, sokan a habasa uralom végének élték meg, illetve, hogy most „ők is odaférnek az asztalhoz.”²² Éppen ezért az oromók számára nagy csalódás volt, amikor a miniszterelnök többször is deklarálta, hogy nem az oromók, hanem az etiópok kormányfője szeretne lenni. Abij ezzel kivívta az oromó etnonacionalisták haragját, akikkel 2020 nyarán kenyértörésre vitte a dolgot.²³

Az amharák befolyása ekkor erősödött fel. A népcsoport elitjének már Abij hatalomra kerülésében is nagy szerepe volt, amikor a TPLF-fel szemben az oromó háttérű politikust támogatták, megbontva a habasa egységet. Az általában az etióp nacionalizmus és egység hajtóerejének tekintett amharák számára ez a lépés kézenfekvőnek tűnt, és 2020 nyarára látszott, hogy a háttérben szép lassan az ő kezükbe csúszik át a hatalom jó nagy szelete. Ez különösen akkor vált egyértelművé, amikor az oromó etnonacionalisták letartóztatása miatt Abij elvesztette népcsoportja támogatásának jelentős részét egy olyan országban, ahol senki sem politizálhat sikeresen anélkül, hogy valamely etnikai közösségre támaszkodna. Az amharák ráadásul komoly részét adták az ENDF-nek, és ezen kívül is komoly fegyveres milíciákkal rendelkeztek. Ezért az EDF mellett Abij a tigráji háborúban – ha tetszett neki, ha nem – kénytelen volt az amharákra támaszkodni, akik megkérték ennek az árát. Mint láttuk, az amhara milíciák igyekeztek megszerezni az Amhara és Tigráj szövetségi államok határán levő vitatott területeket, elűzve onnan a tigrinyákat.²⁴ Emellett fontos szerepet játszottak a később vizsgált szudáni határháborúban is,

²² Interjúk Makaléban, 2018. szeptember; interjúk Addisz-Abebában és Jigjigában, 2019. május.

²³ Lásd erről MARSÁI 2020c.

²⁴ THE AFRICA REPORT 2021.

mivel al-Gadárif régióban zömében amhara farmerek művelik a földet, akiket a tigráji harcokban edzett milíciák szívesen megvédtek a kartúmi agressziótól. Ezek a csoportok részben függetlenül működnek Addisz-Abebatól és Abijtól, és miközben a miniszterelnök igyekszik enyhíteni a két szomszédos ország közti feszültséget, az amharák saját agendájukat követik, rendszeres összeütközésbe kerülve a szudáni erőkkel.²⁵ Mindezek miatt is kicsi az esély arra, hogy az Abijra és a központi kormányzatra való nyomásgyakorlás önmagában véget vet a harcoknak: sőt, az tovább gyengíti a miniszterelnök pozícióit azon állam alatti szereplőkkel szemben, akik a leginkább felelősek az atrocitásokért és a válság elmélyüléséért.

5. A VÁLSÁG NEMZETKÖZI DIMENZIÓI

A tigráji válságot a kezdetektől fokozott nemzetközi érdeklődés kísérte, és különösen a nyugati államok meglehetősen egyértelműséggel ítélték el Addisz-Abeba és Aszmara kemény fellépését és gyakoroltak nyomást Abij-re a TPLF-fel való tárgyalásra, illetve Eritreára csapatai kivonására. Ennek keretében már nagyon hamar megjelent a szankciókkal való fenyegetés, amelyeket aztán hamarosan konkrét lépések követtek az EU és az Egyesült Államok részéről.²⁶

Mint említettük, ezek a lépések teljesen figyelmen kívül hagyták a tigráji válság kapcsán kialakult etióp realitásokat és kényszerpályákat. Sőt, ezek kapcsán a nyugati szereplők saját korábbi pozícióikat is felülírták: többen ugyanis arra mutattak rá, hogy az Abij Ahmedet elítélő szereplők évtizedekig működtek együtt az emberi jogi jogsértések tömegét elkövető, autoriter rendszert működtető TPLF-fel. Bronwyn Burton szerint ez a hozzáállás nagyban elősegítette a tigráji válság elmélyülését: a tigrinya elit ugyanis megszokta, hogy büntetlenül, következmények nélkül követhet el jogsértéseket, a külső szereplők a stabilitásért cserébe úgyszemint hunynak felette. Ugyanez a logika látszik a 2020-as polgárháború kapcsán: a TPLF arra számított, hogy a külső szereplők nem lépnek fel ellene. A számítás bejött: a külső hatalmak folyamatosan Abijon kérik számon a háború borzalmaikat, arról, hogy a fegyveres konfliktust a TPLF robbantotta ki, illetve, hogy a lázadócsoporthoz legalább olyan mértékben – ha nem jobban – járul hozzá a humanitárius válság kialakulásához, mint az ENDF és az EDF, kevés szó esik. Jellemző, hogy a különféle médiumokban rendre az eritreai erők által elkövetett tömeggyilkosságok jelennek meg, a TPLF által végrehajtott mai kadrai mészárlásról, illetve a szervezet múltjáról alig esik szó.²⁷

Ennek az egyoldalú narratívának alapvetően három oka van. Egyrészt háromévtizedes hatalmi beágyazottsága miatt a TPLF-nek kiváló nemzetközi kapcsolatai vannak, és az etióp diplomáciai testületek, külföldi kutatói hálózatok zömét egykori TPLF funkcionáriusok adják. Jó példa

²⁵ SUDANTRIBUNE 2021.

²⁶ HIIRAAAN 2021e.

²⁷ Lásd HIIRAAAN 2021a.; Economist 2021.

erre Tedrosz Adhamon, a WHO jelenlegi vezetője, aki korábban több különféle tárca vezetését is ellátta a Magasföldön, és akit több kritika is ért a válsággal kapcsolatos tevékenysége miatt.²⁸ A TPLF-fel szimpatizáló diplomaták, akadémikusok pedig a felkelők narratívájában tálalják az eseményeket külföldön.

A második elem, hogy a nyugati közvélemény, újságírók, sőt politikai döntéshozók is általában hajlanak arra a leegyszerűsítő megközelítésre, hogy a központi kormányzat általában rossz, mivel elvileg az gyakorolja a hatalmat és az erőt, így módjában lenne véget vetni a szenvedésnek. Ezzel párhuzamosan pedig a különféle felkelőket könnyű viktimizálni – viszont nehéz definiálni. Ennek a megközelítésnek nem sok köze van a valósághoz: Abij Ahmednek például meglehetősen csekély befolyása van arra, hogy mit csinálnak az eritreai erők vagy az amhara milíciák Tigrájban. Mindezek ellenére miközben Aszmarával és Addisz-Abebéval szemben számos szankciót fogadtak el a nyugati szereplők, a TPLF vezetésével szemben nem került sor hasonló lépésre – annak ellenére, hogy, még egyszer hangsúlyozzuk, ők kezdték a fegyveres harcot a törvényesen fennálló rendszerrel szemben. Egy olyan kormánnyal szemben, amely zömében élvezi az etióp lakosság és a többi népcsoport támogatását,²⁹ és amely – az országban működő etnonacionalista csoportok miatt – nem engedheti meg, hogy egy fegyveres felkelés felett egyik napról a másikra napirendre térjenek.

Végül, meg kell említenünk azt is, hogy az elmúlt évek geopolitikai folyamatai miatt Etiópia elvesztette korábbi nyugati pártfogóit. Ennek legfontosabb oka, hogy Washington és részben az európai fővárosok más játékosok mellett tették le a voksukat. Ez az átalakulás alapvetően három üggyhöz kapcsolódik: az egyik a Nagy Etióp Újjászületés Gát (GERD) építése, a másik a 2019-es szudáni rezsimváltás, végül pedig az Eritrea-Etiópia-Szomália közti együttműködési kezdeményezés.

A GERD építése kapcsán Addisz-Abebanak komoly vitája van Kairóval, és Egyiptom mindent elkövet annak érdekében, hogy lassítsa a gát üzembe helyezésének folyamatát. Ennek keretében az egyiptomi diplomácia komoly erőfeszítéseket tett Washington megnyerésére, meglehetősen sikerrel. Ráadásul az alsó-nílusú állam sokkal kitüntetettebb helyet foglal el az amerikai érdekszférában, mint a Magasföld. A tigráji válság kiváló lehetőség Egyiptom számára, hogy gyengítse Etiópia pozícióit, és a TPLF narratívájának átvételével hiteltelenítse Abijt szövetségesei előtt.³⁰

²⁸ APNEWS 2020.

²⁹ AL-JAZEERA 2020.

³⁰ Mindennek részleteiről lásd MARSAI 2020a; MARSAI 2020b.

Részben ebben a dimenzióban lehet értelmezni a 2019-es szudáni rendszerváltást is, amelynek során Omar al-Basír uralmát egy megosztott civil-katonai kormány vette át. Ennek keretében az arab szereplőknek sikerült elérniük, hogy a GERD ügyében korábban Etiópiához húzó Szudán oldalt váltson, és immár Egyiptom oldalára álljon a vízkonfliktusban. Ráadásul Kartúm a tigráji válságot arra is kihasználta, hogy szomszédja leterheltségét kiaknázva határháborúba kezdjen bizonyos vitatott hovatartozású termőföldekért al-Gadárif tartományban, amelyek de jure ugyan Szudánhoz tartoznak, de évtizedek óta etióp farmerek művelés alatt állnak.³¹ Éppen ezért Kartúm nem érdekelt a tigráji válság gyors rendezésében, különösen, hogy az etióp farmerek védelmében állítólag az EDF is beavatkozott a küzdelembe.

Végül, de nem utolsó sorban meg kell említenünk az Eritrea, Etiópia és Szomália közt 2018-tól fokozódó, 2020-ban pedig egy közös akcióterv keretében rögzített együttműködést. A hármas formáció a korábbi ellenségeskedés után új dimenziókat hozott a régióba,³² de a felvetett gazdasági korridorok, Aszmara külpolitikai konszolidációja, illetve Mogadishu túlzott megerősítése miatt az új szövetség több ország érdekeit is sértette, többek között Kenyáét, Szudánét és Dzsibutiét. A tigráji válság ezért sok szempontból egy lehetőség utóbbi államoknak ahhoz, hogy visszaszerezzék a regionális kezdeményezést, és nyomást gyakorolva a felekre, saját érdekeit érvényesítsék.³³ Ez megint csak azt eredményezi, hogy kevesen sietnek Addisz-Abeba támogatására.

6. KILÁTÁSOK

Bár a nemzetközi szervezetek 2021 márciusától bejuthatnak Tigrájba, a szövetségi állam egyes részeit a rossz biztonsági helyzet miatt továbbra sem lehet megközelíteni. Annak érdekében, hogy megakadályozzák a még nagyobb humanitárius katasztrófát, Abij Ahmednek mindent el kell követnie, hogy megregulázza szövetségeseit, és minél több helyre eljussanak a segélyszállítmányok.

Mindez azonban csak a tömeges éhínséget akadályozhatja meg, a polgárháború gyors befejezésére kevés az esély. Mint láttuk, a tigrinyák zöme mára a TPLF mellé állt, így megfelelő bázist jelentenek a gerillaháború fenntartásához. Az ENDF-nek így elhúzódó hadviselésre kell berendezkednie északon. Ráadásul az ország más területein is folytatódtak az etnikai jellegű megmozdulások, amelyek kapcsán a legvéresebb összecsapásokra Benisangul-Gumuz szövetségi államban került sor, száz körüli halálos áldozattal.³⁴

³¹ ISS 2021.

³² AFRICANEWS 2020.

³³ Elektronikus interjú egy volt ENSZ munkatárssal, 2021. március.

³⁴ REUTERS 2020.

A képet tovább bonyolítja a június 21-re kitűzött országos választás, amely elvonja a figyelmet a tigráji válságról, és rengeteg erőforrást igényel, miközben a megnövekedett népszerűségű miniszterelnök és formációja, a Jólét Párt győzelme szinte biztos. Abij demokratikus, országos megerősítése talán hozzájárulhat ahhoz, hogy a politikus nagyobb határozottsággal lépjen fel az amhara milíciákkal szemben, és idővel talán arra is lesz lehetőség, hogy az ENDF sorait a tigrinyák és amharák mellett más etióp népek katonáival erősítse meg, irányíthatóbbá téve a szervezetet.

Mindez azonban sok etióp számára már nem elegendő. A tigráji válság harminc év fejlődésének és reményeinek vetett véget, és nagyon sokan úgy érzik, különösen a középosztályból, hogy Etiópia visszakerült az 1980-as évek poklába, kilátások és lehetőségek nélkül. Így a szerzőnek több interjúalánya is arról beszélt, hogy az elvándorlást fontolgatja.³⁵

Annak érdekében, hogy sikerüljön mederben tartani a válságot, mind a külső, mind a belső szereplőknek arra kell koncentrálniuk, hogy elősegítsék az etióp államszövetség stabilitását és egységét, mert a 115 milliós ország széthullása beláthatatlan regionális és interkontinentális hatásokkal járna. Éppen ezért az olyan típusú szeparatista mozgalmak, mint amilyeneket a TPLF indított, nem képezhetik alku tárgyát: ha tetszik, ha nem, az út a szövetségi kormány támogatásán keresztül vezet előre, és minden olyan lépés, amely engedményeket ad a felkelőknek és gyengíti Addisz-Abebát, a válság elmélyülésének kedvez.³⁶

³⁵ Interjú etióp diákokkal, Budapest, 2020. november-december; elektronikus interjú etióp akadémikusokkal, 2020. december-2021. március.

³⁶ Lásd BRUTON 2020.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- ADDIS STANDARD (2021): *Breaking: Report Received By The Un “Just This Morning” Reveals 150 People Died Of Hunger In Tigray; Eritrean Forces, Amhara Region Authorities Restricting Humanitarian Access.* 2021.04.15. Forrás: <https://addisstandard.com/breaking-report-received-by-the-un-just-this-morning-reveals-150-people-died-of-hunger-in-tigray-eritrean-forces-amhara-region-authorities-restricting-humanitarian-access/> (Megtekintve: 2021.06.15.)
- AFRICANEWS (2020): *Eritrea, Ethiopia, Somalia agree 2020 Joint Plan of Action after Asmara summit.* 2020.01.28. Forrás: <https://www.africanews.com/2020/01/28/eritrea-ethiopia-somalia-agree-2020-joint-plan-of-action-after-asmara-summit/> (Megtekintve: 2021.06.15.)
- AL-JAZEERA (2020): *Ethiopia PM claims major advance in Tigray region.* 2020.11.12. Forrás: <https://www.aljazeera.com/news/2020/11/12/ethiopia-pm-claims-major-advance-in-tigray-region> (Megtekintve: 2021.06.15.)
- AL-JAZEERA (2021a): *Eritrea confirms its troops are fighting in Ethiopia’s Tigray.* 2021.04.17. Forrás: <https://www.aljazeera.com/news/2021/4/17/eritrea-confirms-its-troops-are-fighting-ethiopia-tigray> (Megtekintve: 2021.06.14.)
- AL-JAZEERA (2021b): *Tigray: Ethiopian army kills ex-Foreign Minister Seyoum Mesfin.* 2021.01. Forrás: <https://www.aljazeera.com/news/2021/1/13/ethiopia-says-former-foreign-minister-killed-by-military> (Megtekintve: 2021.06.15.)
- AL-JAZEERA (2021c): *Ethiopia PM admits Eritrean soldiers entered Tigray region.* 2021.03.23. Forrás: <https://www.aljazeera.com/news/2021/3/23/ethiopia-pm-abiy-ahmed-says-atrocities-committed-in-tigray> (Megtekintve: 2021.06.15.)
- AMNESTY INTERNATIONAL (2020): *Ethiopia: Investigation reveals evidence that scores of civilians were killed in massacre in Tigray state.* 2020.11.12. Forrás: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2020/11/ethiopia-investigation-reveals-evidence-that-scores-of-civilians-were-killed-in-massacre-in-tigray-state/> (Megtekintve: 2021.06.14.)
- APNEWS (2020): *WHO chief denies Ethiopia’s claim of backing Tigray region.* 2020.11.19. Forrás: <https://apnews.com/article/africa-lobbying-kenya-united-nations-ethiopia-abc4bbfb0c9ae8742a6c4ac1e8980f40> (Megtekintve: 2021.06.15.)
- BRUTON, Bronwyn (2020): *Calls for negotiation are driving Ethiopia deeper into war.* 2020.11.13. Forrás: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/africasource/calls-for-negotiation-driving-ethiopia-deeper-into-war/> (Megtekintve: 2021.06.15.)

- CNN (2021): *Massacre in the mountains*. 2021.03.22. Forrás: <https://edition.cnn.com/2021/02/26/africa/ethiopia-tigray-dengelat-massacre-intl/index.html> (Megtekintve: 2021.06.14.)
- HIIRAAN (2020): *Ethiopia says forced into 'aimless war' as bombings alleged*. 2020.11.06. Forrás: https://hiiraan.com/news4/2020/Nov/180601/ethiopia_says_forced_into_aimless_war_as_bombings_alleged.aspx?utm_source=hiiraan&utm_medium=SomaliNewsUpdateFront (Megtekintve: 2021.06.14.)
- HIIRAAN (2021a): *From Pariah to Kingmaker*. 2021.03.05. Forrás: [From Pariah to Kingmaker \(hiiraan.com\)](https://hiiraan.com/news4/2021/Mar/182551/ethiopia_s_crackdown_on_ethnic_tigrayans_snares_thousands.aspx?utm_source=hiiraan&utm_medium=SomaliNewsUpdateFront) (Megtekintve: 2021.06.14.)
- HIIRAAN (2021b): *Young men take up arms in northern Ethiopia as atrocities fuel insurgency*. 2021.03.21. Forrás: [Young men take up arms in northern Ethiopia as atrocities fuel insurgency \(hiiraan.com\)](https://hiiraan.com/news4/2021/Mar/182551/ethiopia_s_crackdown_on_ethnic_tigrayans_snares_thousands.aspx?utm_source=hiiraan&utm_medium=SomaliNewsUpdateFront) (2021.06.14.)
- HIIRAAN (2021c): *U.N. ramps up response amid report of 350,000 at risk of famine in Tigray*. 2021.06.10. Forrás: [U.N. ramps up response amid report of 350,000 at risk of famine in Tigray \(hiiraan.com\)](https://hiiraan.com/news4/2021/May/182698/u_s_to_restrict_economic_aid_to_ethiopia_over_tigray_war.aspx?utm_source=hiiraan&utm_medium=SomaliNewsUpdateFront) (Megtekintve: 2021.06.14.)
- HIIRAAN (2021d): *Ethiopia's crackdown on ethnic Tigrayans snares thousands*. 2021.05.09. Forrás: https://hiiraan.com/news4/2021/May/182551/ethiopia_s_crackdown_on_ethnic_tigrayans_snares_thousands.aspx?utm_source=hiiraan&utm_medium=SomaliNewsUpdateFront (Megtekintve: 2021.06.15.)
- HIIRAAN (2021e): *U.S. to restrict economic aid to Ethiopia over Tigray war*. 2021.05.24. Forrás: https://hiiraan.com/news4/2021/May/182698/u_s_to_restrict_economic_aid_to_ethiopia_over_tigray_war.aspx?utm_source=hiiraan&utm_medium=SomaliNewsUpdateFront (Megtekintve: 2021.06.15.)
- ISS (2021): *Ethiopia-Sudan border tensions must be de-escalated*. 2021.05.10. Forrás: <https://issafrica.org/iss-today/ethiopia-sudan-border-tensions-must-be-de-escalated> (Megtekintve: 2021.06.15.)
- KAPLAN, Robert D. (2003): *Surrender or starve*. Vitage Books, London.
- MARSAI Viktor (2019a): *A 2018-as etióp változásokról I*. 2019.01.25. Forrás: [https://svkk.uni-nke.hu/document/svkk-uni-nke-hu-1506332684763/SVKK_Elemz%C3%A9sek_2019_1_A%202018-as%20eti%C3%B3p%20v%C3%A1ltoz%C3%A1sokr%C3%B3l_I_\(Marsai%20V.\).pdf](https://svkk.uni-nke.hu/document/svkk-uni-nke-hu-1506332684763/SVKK_Elemz%C3%A9sek_2019_1_A%202018-as%20eti%C3%B3p%20v%C3%A1ltoz%C3%A1sokr%C3%B3l_I_(Marsai%20V.).pdf) (Megtekintve: 2021.06.14.)
- MARSAI Viktor (2019b): *A 2018-as etióp változásokról II*. Forrás: [https://svkk.uni-nke.hu/document/svkk-uni-nke-hu-1506332684763/SVKK_Elemz%C3%A9sek_2019_2_A%202018-as%20eti%C3%B3p%20v%C3%A1ltoz%C3%A1sokr%C3%B3l_II_\(Marsai%20V.\).pdf](https://svkk.uni-nke.hu/document/svkk-uni-nke-hu-1506332684763/SVKK_Elemz%C3%A9sek_2019_2_A%202018-as%20eti%C3%B3p%20v%C3%A1ltoz%C3%A1sokr%C3%B3l_II_(Marsai%20V.).pdf)

[as%20eti%C3%B3p%20v%C3%A1ltoz%C3%A1sokr%C3%B3l II. \(Marsai%20V.\).pdf](#)
(Megtekintve: 2021.06.14.)

MARSAI Viktor (2020a): *A Nagy Etióp Újjászületés Gát és a Nílus vízfelhasználása körüli diplomáciai küzdelem I.* 2020.04.09. SVKK Elemzések 2020/11. Forrás:

[http://www.mat.hu/hun/downloads/docs/SVKI_Elemz%C3%A9sek_2020_11_A%20Nagy%20Eti%C3%B3p%20v%C3%A1ltoz%C3%A1sokr%C3%B3l%20II.%20\(Marsai%20V.\).pdf](http://www.mat.hu/hun/downloads/docs/SVKI_Elemz%C3%A9sek_2020_11_A%20Nagy%20Eti%C3%B3p%20v%C3%A1ltoz%C3%A1sokr%C3%B3l%20II.%20(Marsai%20V.).pdf)
(Megtekintve: 2021.06.15.)

MARSAI Viktor (2020b): *A Nagy Etióp Újjászületés Gát és a Nílus vízfelhasználása körüli diplomáciai küzdelem II.* 2020.04.09. SVKK Elemzések 2020/12. Forrás: [https://svkk.uni-nke.hu/document/svkk-uni-nke-hu-1506332684763/SVKI_Elemz%C3%A9sek_2020_12_A%20Nagy%20Eti%C3%B3p%20v%C3%A1ltoz%C3%A1sokr%C3%B3l%20II.%20\(Marsai%20V.\).pdf](https://svkk.uni-nke.hu/document/svkk-uni-nke-hu-1506332684763/SVKI_Elemz%C3%A9sek_2020_12_A%20Nagy%20Eti%C3%B3p%20v%C3%A1ltoz%C3%A1sokr%C3%B3l%20II.%20(Marsai%20V.).pdf)

(Megtekintve: 2021.06.15.)

MARSAI Viktor (2020c): *Polgárháború Etiópiában – a 2020-as tigráji válságról.* 2020.12.11. SVKK Elemzések 2002/25. Forrás: [https://svkk.uni-nke.hu/document/svkk-uni-nke-hu-1506332684763/SVKI_Elemz%C3%A9sek_2020_25_Polg%C3%A1rh%C3%A1bor%C3%BA%20Eti%C3%B3p%C3%A1ban_a%202020-as%20tigr%C3%A1ji%20v%C3%A1ltoz%C3%A1sokr%C3%B3l_\(Marsai%20V.\).pdf](https://svkk.uni-nke.hu/document/svkk-uni-nke-hu-1506332684763/SVKI_Elemz%C3%A9sek_2020_25_Polg%C3%A1rh%C3%A1bor%C3%BA%20Eti%C3%B3p%C3%A1ban_a%202020-as%20tigr%C3%A1ji%20v%C3%A1ltoz%C3%A1sokr%C3%B3l_(Marsai%20V.).pdf)
(Megtekintve: 2021.06.14.)

REUTERS (2020): *Gunmen kill more than 100 in attack in Ethiopia's Benishangul-Gumuz region.* 2020.12.23. Forrás: <https://www.reuters.com/article/us-ethiopia-violence-idUSKBN28X26Q> (Megtekintve: 2021.06.16.)

SUDANTRIBUNE (2021): *Ethiopia deployed more troops on border with Sudan, military sources.* 2021.06.08. Forrás: [Ethiopia deployed more troops on border with Sudan, military sources - Sudan Tribune: Plural news and views on Sudan](#) (Megtekintve: 2021.06.15.)

THE AFRICA REPORT (2021): *The war in Tigray: Abiy, Isaias, and the Amhara elite.* 2021. 04.29. Forrás: <https://www.theafricareport.com/62232/the-war-in-tigray-abiy-isaias-and-the-amhara-elite/> (Megtekintve: 2021.06.15.)

THE ECONOMIST (2021a): *The war in Tigray is taking a frightful human toll.* 2021.04.17. Forrás: <https://www.economist.com/middle-east-and-africa/2021/04/15/the-war-in-tigray-is-taking-a-frightful-human-toll> (Megtekintve: 2021.06.15.)

THE GUARDIAN (2021): *Young men take up arms in northern Ethiopia as atrocities fuel insurgency.*
2021.03.08. Forrás: <https://www.theguardian.com/world/2021/mar/08/atrocities-insurgency-ethiopia-tigray> (Megtekintve: 2021.06.15.)

VOANEWS (2021): *UN Finds Destroyed, Deserted Eritrean Refugee Camps in Northern Tigray.*
2021.03.26. Forrás: <https://www.voanews.com/africa/un-finds-destroyed-deserted-eritrean-refugee-camps-northern-tigray> (Megtekintve: 2021.06.14.)

HORIZONT

A Migrációkutató Intézet elektronikus kiadványsorozata

Kiadó: **Migrációkutató Intézet**

Szerkesztés és tördelés: Kóczán András Imre, Tóth Klaudia

Lektorálta: Janik Szabolcs

A kiadó elérhetősége: H-1518 Budapest, Pf. 155

Tel.: +36 1 372 0191

E-mail: info@migraciokutato.hu

Az elemzés és annak következtetései kizárólag a szerző magánvéleményét tükrözik, és nem tekinthetők a Migrációkutató Intézet álláspontjának.

© Marsai Viktor 2021

© Migrációkutató Intézet, 2021

ISSN 2677-1780